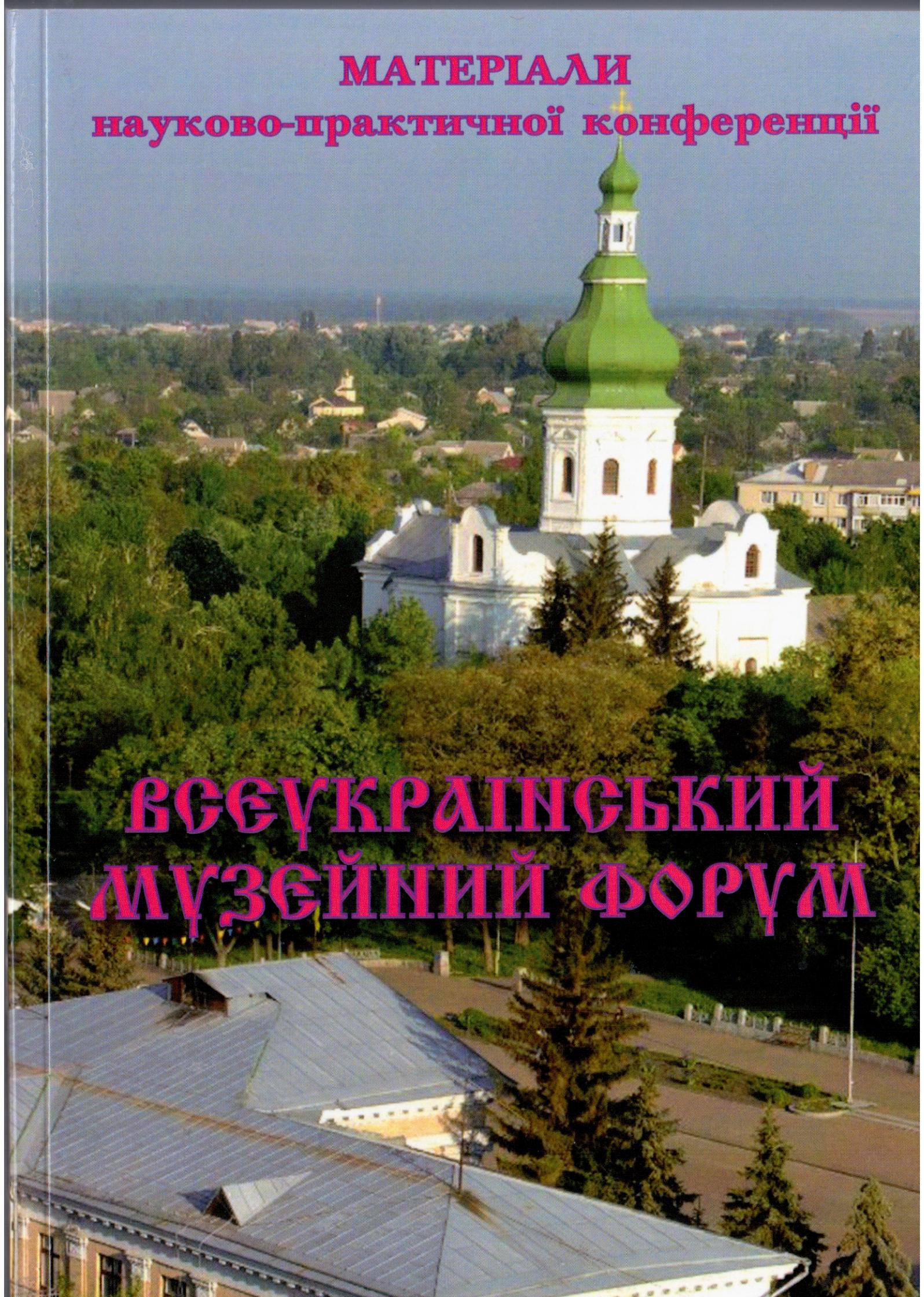

МАТЕРІАЛИ
науково-практичної конференції

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ
МУЗЕЙНИЙ ФОРУМ

Міська рада міста Переяслав-Хмельницький

—

Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав»
Міністерства культури України

—

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький Державний
педагогічний університет ім. Г. Сковороди»
Міністерства освіти і науки України

—

Центр пам'яткознавства
Національної академії наук України
і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ МУЗЕЙНИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ науково-практичної конференції

Науковий редактор
Заслужений діяч науки і техніки України
доктор технічних наук, професор
Л. О. ГРІФФЕН

Переяслав-Хмельницький – 2017

В 85 Всеукраїнський Музейний Форум. Матеріали науково-практичної конференції / В загальній редакції Л. О. ГРИФЕНА. – Переяслав-Хмельницький, 2017. – 380 с.

У матеріалах доповідей учасників конференції з різних регіонів України, що зібралися на Всеукраїнський Музейний Форум у місті-музеї Переяслав-Хмельницький, коротко висвітлені питання, що стосуються актуальних проблем розвитку музейної справи в Україні.

Збірник буде корисним працівникам українських музеїв, науковцям в галузі музеєзнавства та пам'яткознавства, аспірантам і студентам відповідних спеціальностей, а також усім, хто цікавиться музейною справою та культурною спадщиною.

ISBN 978-966-97646-4-5

Шановні друзі! Ми представляємо вам своє рідне місто Переяслав-Хмельницький – місто древньої слави сьогоднішніх звершень. Його гордістю є історико-культурні пам'ятки і неповторні музеї. Тихий плін течії річок не чекає уповільнює час життя, яке завжди поспішає, якого вистачає, бо хочеться зробити так багато...

Переяслав-Хмельницький - місто історії, культури, формування української нації і державності, якому 1110 років, оскільки перша літописна згадка про нього 907 року констатувала Переяслав як одне з трьох найрозвиненіших могутніх міст Київської Русі у переліку з Києвом та Черніговом. Місто самоврядне: у 1585 році одним із перших на Лівобережжя України отримало Магдебурзьке право. Переяслав – прадавний християнський центр давньоруської держави з яким пов'язана діяльність переяславського єпископа Єфрема, пізніше канонізованого церквою. Місто високої освіти: у колегіумах і семінаріях тут навчалися нащадки відомих князівських родин, у XVIII столітті у колегіумі викладав філософ Григорій Сковорода. Місто вишуканої архітектури: будівлі минулих віків, музеї, церкви. До розвитку будови міста у свій час долучилися єпископ Арсеній Бельський, полковники Федір Лобода й Іван Миревич, гетьман Іван Мазепа. Місто видатних історичних постатей і діячів культури: переяславських князів Всеволода Ярославовича, Володимира Мономаха, Володимира Глібовича, гетьманів Богдана Хмельницького, Великого Кобзаря поета-пророка Тараса Шевченка, класика єврейської літератури Шолом-Алейхема, архітектора-академіка Володимира Заболотного, композитора Павла Сениці, театральної родини Холодницьких, заслужених художників України Ганни Самутіної, Степана Куцоного.

І, звичайно ж, це місто найвидатнішої Людини сучасного Переяслава-Хмельницького – Михайла Сікорського – відомого історика-краєзнавця, Героя України, лауреата

потенціал учнів. Літературно-музичні вечори дають можливість школярам перенестися в іншу епоху, її атмосферу, відчуті традиції й поведінку героїв, а також ритми того чи іншого часу. Це спонукає учасників заходів ретельно підбирати одяг, робити відповідні до тієї чи іншої епохи зачіски, допомагає виробити належне поведіння на сцені.

Літературна частина композицій тісно переплетена з музичною, музика доповнює розповідь, емоційно її збагачує. Камерний ансамбль заповідника завжди бере активну участь в заходах дитячої літературно-музичної вітальні. Школярі мають змогу чути живу класичну музику. А нерідко використовуються й уміння та навички тих учнів, які навчаються в ДМШ, виховуються в Будинку творчості для дітей та юнацтва, і можуть самі щось виконати. Таким чином, учні не лише залучаються до проведення літературної частини заходів, а й музичної.

Літературно-музичні композиції зазвичай супроводжуються виставками з фондів заповідника та наукової бібліотеки. До того ж, під час заходів демонструються відеопрезентації. Тож, діти не лише отримують нову інформацію, а бачать барви і слухають музику, а це викликає відповідні емоції та переживання. Великий вплив на естетичне виховання учнів у процесі даних форм роботи має особлива музейна аура. В музеях заповідника діти відчувають свою пряму причетність до культури.

В процесі даної діяльності у школярів виробляються такі якості, як здатність творити, самовдосконалюватись, свідомо впливати на свій розвиток, що надзвичайно збагачує і розвиває духовний світ дітей та молоді [2, 13]. А співробітники закладу виступають в якості музейних педагогів.

Різновидністю даної форми роботи є також музейні вечори поезії. У березні 2016 року в заповіднику було створено районну дитячу літературну студію, яка носить ім'я поета-земляка Данила Кононенка. На засіданнях студії вихованці не лише вдосконалюють власну творчість, а й охоче презентують свої твори на заходах дитячої літературно-музичної вітальні, готують поетичні вечори, присвячені видатним українським поетам, беруть активну участь у творчих зустрічах з відомими письменниками Черкащини.

Свої книги в заповіднику неодноразово презентували члени НСПУ Валентина Коваленко, Володимир Ткаченко, Григорій Білоус, Людмила Тараненко, Іван Дубінін, Сергій Ткаченко, Катерина Вербівська, Олександр Кучеренко, Сергій Пантюк та інші. Відомі в Україні літератори постійно надають консультації молодим починаючим поетам і прозаїкам з дитячої літературної студії ім. Данила Кононенка.

З 2015 року заповідник започаткував літературно-мистецьке свято «Поетична осінь у Кам'янці», яке проходить в День міста, у вересні.

В рамках свята відбувається поетичний дитячий конкурс у вигляді поєдинків (батлів), учні шкіл беруть участь у краєзнавчих вікторинах, а відомі письменники Черкащини, запрошені до складу журі, представляють власну творчість.

Долучившись до мистецької діяльності заповідника, спробувавши свої сили в поетичних конкурсах, презентаціях, літературно-музичних вечорах, молодь нерідко обирає в майбутньому фах українського філолога, мистецтвознавця, журналіста чи видавця. Але, навіть ті, хто не обрав творчу професію, інколи зізнаються, що участь у культурно-освітніх музейних заходах сприяла розвитку і формуванню їхньої особистості, духовно їх збагачувала, надавала можливість переосмислення життєвих цінностей.

Таким чином, мета музею – вчити, розвивати й виховувати – безпосередньо реалізується у процесі участі школярів у різноманітних літературно-мистецьких заходах. Ці форми роботи, які використовує Кам'янський державний історико-культурний заповідник, сприяють розвитку творчих здібностей учнів, допомагають їм набутти впевненості в собі, у своїх силах, а також реалізувати надбані навички та здібності в житті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мартем'янова Н.С. Музейна педагогіка в культурно-освітній діяльності музею // Сімнадцять сумцовські читання. Матеріали наукової конференції на тему «Комунікаційний підхід у музейній справі як відповідь на потреби соціуму», Харків, 18 квітня 2011 р. / Харківський історичний музей. – Х.: Майдан, 2011. – с.231.

2. Удовиченко І.В. Музейна педагогіка: теорія і практика: науково-методичний посібник / І.В. Удовиченко. – К.: Логос, Національний музей історії України, 2017. – с. 13.

УЧАСНИЦЬКІ ПРАКТИКИ В МУЗЕЯХ (НА ПРИКЛАДІ КЗ «ХУДОЖНЬО-МЕМОРІАЛЬНИЙ МУЗЕЙ І.Ю. РЄПІНА»)

Шевченко О.О. (Чугуїв)

Сьогодні більшість музеїв намагаються вийти за межі звичної музейної діяльності і залучити різноманітну аудиторію. Щоб досягнути цього необхідно встановити постійний діалог музею з відвідувачами, застосувати нові методи, відкрити новий музейний потенціал. Саме тут в пригоді стають учасницькі (партисипативні) практики, які дозволяють

розширити сферу впливу музею, підвищити розуміння його цінності й трансформувати способи експонування та інтерпретації музейних колекцій.

На думку Караманова О.В. «культура участі передбачає організацію музейної комунікації й постійне формування довкола музею як важливого соціокультурного центру громадського життя – різноманітних виставок, пересувних музейних експозицій, проведення лекцій, квестів, майстер-класів, реалізацію різноманітних музейно-педагогічних програм і проектів». [2, С.18–20]. Дарія Агапова – експертка Центру розвитку музейної справи вважає, що застосування практик участі «здатне розширити сферу впливу музею, підвищити розуміння його цінності й трансформувати способи експонування та інтерпретації музейних колекцій». [4, С. 15]

Саме темі учасницьких проектів була присвячена тренінгова програма «Культ чи культура: учасницькі практики в музеях», створена за підтримки Українського центру розвитку музейної справи та Goethe-Institut в Україні, в якій брав участь і наш музей. В рамках тренінгу була складена «Дорожня карта для культурного розвитку в Україні», в якій поняття й концепція партисипації визначені як «співучасть, ангажованість, залученість, а подекуди й участь в ухваленні рішень» [1, С. 49]. Базове поняття культури участі було визначене UNICEF в 2006 році: «Людам належить вільне право включатися в соціальні процеси і сприяти розвитку, і вони роблять це добровільно, діяльно й усвідомлено» [3, С. 69].

В рамках тренінгу наш музей отримав можливість реалізувати власний учасницький проект «Я – людина чи електорат? З'ясуємо в музеї». Проект був побудований навколо збірки політичної агітації, зібраної музейниками та небайдужою до історії та Музею частиною громади з 1996 року. Метою проекту було створення умов, за яких кожна людина відчує себе частиною громади і усвідомить свою відповідальність не лише за майбутнє, а й за збереження минулого, тобто забажає стати не тільки споживачем музейного продукту, а й його творцем завдяки дискусіям, викликаним демонстрацією специфічної частини музейного зібрання. Тема для проекту була вибрана досить складна, нам довелося вийти з так званої «зони комфорту» і зануритися в ситуацію, на перший погляд, досить далеко від музейної роботи. Проте, використовуючи музейні методи, такі як виставкова, просвітницька й популяризаторська робота, нам вдалось позиціонувати для широкого загалу Музей як потенційний майданчик для суспільного діалогу. На основі мобільної виставки «Політична клумба» ми піднімали питання про поняття вибору як волевиявлення і вибору взагалі – як виклику, з

яким стикаємось щодня. Працювали у форматі дискусій, форум-театрів і настільної гри «Вибір є завжди», створеної самими музейниками. Полеми для гри слугувала стилізована карта міста, фігурки (замість фішок) були типовими персонажами з нашого повсякдення, а пастки і бонуси – як під час справжнього виборчого процесу. В гру залюбки грали і дорослі, і діти. Окрім цього всі бажаючі могли долучитись до поповнення музейної колекції передвиборчої агітації (і багато хто саме так і зробив, і тепер у Музеї є одяг, посуд, буклети з політичною рекламою) [6].

Проте даний проект став далеко не першим учасницьким проектом, реалізованим музеєм І.Ю. Репіна. Ще в 2011 році в рамках Міжнародної акції «Ніч музеїв» наш музей представив проект «Музейна ніч з Марією Магдалиною» [5]. Гостям свята була запропонована креативна відео-презентація про загадкову історію Марії Магдалини, відображення її у мистецтві, показ картини з музейного зібрання, супроводжений цікавою оповіддю про її створення та існування, класична струнна музика та танцювальні постановки, присвячені євангельським темам. Есе дійство було спрямоване на глибоке емоційне сприйняття картини «Марія Магдалина» чугуївського художника ХІХ сторіччя Павла Триказова. Метою акції був збір коштів для реставрації цієї картини. Але головним у проекті стало бажання залучити активних, небайдужих громадян своєю, нехай невеликою, участю посприяти збереженню культурної спадщини, частиною якої є і музейна колекція. Особливостями нашого благодійного збору була повна прозорість і відкритість. За підтримки наших партнерів РА «Ірис» ми виготовили благодійні листівки з репродукцією картини і словами подяки, які вручалися жертводавцям. Картки мали відкриту ціну від 5 грн. та містили відрізний талон, де благодійник залишав свої контакти. Таким чином, встановлювався зворотній зв'язок між музеєм та людиною, що демонструвала свою зацікавленість у музейних справах. Музей мав можливість повідомляти як йде збір коштів на реставрацію, а також надсилав музейні новини, запрошення на виставки тощо.

До слова, ми навіть не очікували, що люди так активно відгукнуться на нашу ініціативу. Адже ми звикли до того, що люди зачерствіли, втомилися від численних пропозицій взяти участь у різного роду благодійних заходах, і не розраховували на такий жвавий відгук. Можливо, свою роль зіграло те, що наша акція несла позитив, була націлена на конкретний результат і супроводжувалася інформаційною відкритістю. По завершенню акції всім благодійникам був надісланий звіт про використання зібраних коштів, на своєму сайті ми представили всі відповідні фінансові документи. Після реставрації картина повернулася в музей і була виставлена на виставці релігійного живопису «Світлом душі відродиться...», на якій мали можливість бути

присутніми всі бажаючі учасники акції.

В наступні роки в музеї проводилися можливо не такі яскраві, але цілком дієві учасницькі проекти, направлені на створення виставок, що формувалися разом з активними представниками громади, такі як одноденні виставки світлин на музейному паркані «Життя міста в обличчях» та «Дзвінок до школи кличе». Ці виставки викликали неабиякий ажіотаж серед чугуївців. Люди приходили і поодиночі, і сім'ями. Довго роздивлялися світлини, жваво реагували коли бачили знайомі обличчя. Емоції були різні: і радість пізнання, і сум за минулим, але найбільше було спогадів. Завдяки виставці люди по-іншому поглянули на свої сімейні фото, згадали найшасливіші миті життя, молодості, друзів. Байдужим не залишився ніхто.

Музейники запропонували формат «живої» виставки, тобто одна частина паркану була оформлена світлинами з фондів музею, а друга частина – відведена під фотокартки, що їх принесуть самі відвідувачі виставки. І дійсно, містяни відгукнулися на цю ініціативу й до вечора імпрізована виставкова площа була повністю заповнена фотокопіями принесених світлин, а музей значно поповнив свій фотоархів. Цікаво, що цей проект не закінчився виставками, адже мешканці Чугуєва й сьогодні продовжують приносити матеріали з сімейних архівів до музею.

Таким чином, завдяки учасницьким проектам наш музей знайшов можливість запросити до діалогу і той прошарок населення, для якого звичним є спілкування і активна соціальна позиція, і той – який займає пасивну позицію і зазвичай в музеї не ходить. Підхід до відвідувача став набагато ширшим, а сам музей став майданчиком для співтворчості музейних працівників і громадян, простором діалогу, взаємонавчання, обміну досвідом та ідеями, обговорення різноманітних соціальних проблем громади.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дорожня карта для культурного розвитку в Україні.-К.,2015. – 149с.
2. Караманов О. В. “Культура участі” (“participation culture”) як нова музейно-педагогічна парадигма / О. В. Караманов // Матеріали Третьої науково-практичної конференції “Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи” (Київ, 29 вересня 2015 р.) / Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. – К.: НКПКЗ, 2015. – С. 18–20.
3. Культ чи культура: учасницькі практики в музеях// уп.: Грубіна Ю., Морозова Л., Пилипчук Т. та ін. – К.: Видавець Чередниченко А.М., 2016. –160с.

4. Культура участия: музей как пространство диалога и сотрудничества, Ред.-сост. Д. Агапова, Санкт-Петербург, 2015. – 157с.

5. Музейная ночь с Марией Магдалиной. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://chuguev.com.ua/rayonka/14093>.

6. Проект «Я – людина чи електорат? З'ясуємо в музеї» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repin.in.ua/uk/museum-news/proekt-ya-lyudyna-chy-elektorat-zyasuyemo-v-muzeji-v-shkolah-chuguyivskogo-rayonu>

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ МУЗЕЇВ

Шидловський І.В., Гнатина О.С. (Львів)

Музеї університетів України – це особлива сфера діяльності, яка, на перший погляд, вирізняється між іншими своєрідним міжвідомчим підпорядкуванням. Хоч насправді, це установи, які не належать до міжгалузевих, тому, де-юре – вони підпорядковуються Міністерству освіти та науки України та відповідним «положенням» Міністерства культури України, а де-факто – складається враження, що вони мало потрібні обом згаданим відомствам.

Ось саме з цього, напевно, й починаються особливості університетських музеїв. У 2006 році, згідно «Положення про музей при навчальному закладі, який перебуває у сфері управління Міністерства освіти і науки України», музеям навчальних закладів дозволили підпорядковуватися й положенням Закону України «Про музеї та музейну справу». У цьому разі, деякі музеї скористалися цим і замінили ставки інженерів та лаборантів на – зберігачів фондів. У грошовому еквіваленті заробітної плати, це нічого не змінило, але музейним працівникам стали виплачувати кошти на оздоровлення і нараховувати надбавку за стаж. Проте така стабільність була не тривалою. Адже з 2011 року усі бюджетні ставки в університетських музеях замінили на ставки зі спецфонду університету, оскільки посади музейних працівників не належать до таких Міністерства освіти і науки.

Ще однією віхою життя університетських музеїв є те, що їх часто порівнюють зі шкільними музеями, що далеко не завжди правомірно чи й можливо. Хоч і університетські музеї бувають «справжніми» музеями та музеями-кабінетами.

Якщо аналізувати університетські зоологічні музеї, то, не припиняючи значущості та ролі шкільних музеїв, можна стверджувати,